

Qarabağ gündəmini indi Azərbaycan müəyyənləşdirir

Prezident İlham Əliyev Vyana görüşünə qazandığı hərbi üstünlük, siyasi uğurlar və diplomatik qalibiyyəti ilə qatılır

Dördgünlük aprel müharibəsi cəbhə xəttində yeni hərbi, siyasi və diplomatik situasiya formalaşdırdı. Nizamlama prosesinə davamlı olaraq müxtəlif təxribatlarla maneə yaradan Ermənistanın növbəti avantürasının qarşısının Silahlı Qüvvələrimiz tərəfindən qətiyyətlə alınması, bunun ardınca isə təmas xətti boyunca ordumuzun irəliləməsi hərbi yönümdə təşəbbüsün birmənalı olaraq Azərbaycanın əlinə keçdiyini şərtləndirdi. Qısa çəkən hərbi əməliyyatlar ordumuzun üstünlüyünü göstərməklə yanaşı, Azərbaycanın son hədəfə - tam qələbəyə çatmaq üçün bütün imkanlara sahib olduğunu da nümayiş etdirdi.

İki ölkə rəhbərinin 52-ci, Prezident İlham Əliyevlə S.Sarkisyanın isə 20-ci görüşü...

Təsadüfi deyil ki, vasitəçi dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar hərbi gərginliyi aradan qaldırmaq üçün Azərbaycana ısrarlı xahişlər etdilər, təkliflər irəli sürdülər, yüksək səviyyəli təmsilçiləri ölkəmizə səfərə göndirdilər. Rəsmi Bakı dərhal atəşkəs elan etdi və sülh prosesinə sadıqlığını bir daha isbatlayaraq Ordumuzun irəliləməsini dayandırdı. Cəbhə xəttindəki yeni situasiya münaqişə tərəflərinin malik olduğu hərbi potensiala yanaşı, həm də onların sülh danışıqlarına münasibətini də göstərdi. Beynəlxalq miqyasda bir daha sübut olundu ki, Ermənistan nizamlama prosesinin normal məcrada gedəsinə maneə yaratmaqda ısrarlıdır, Azərbaycan isə Qarabağdakı hərbi status-kvonu öz xeyrinə dəyişdirmək imkanında olsa da, problemin sülh yolu ilə həllinə tərəfdardır.

Bu hərbi-siyasi gerçəklik vasitəçi dövlətlərin və təşkilatların diplomatik yönümdə yeni müzakirələrə başlamağa sövq etdi. Dünən Avstriyanın paytaxtı Vyanada həmsədr ölkələrin xarici işlər nazirlərinin iştirakı ilə keçirilən Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü də son bir ayda aktiv fazaya qədəm qoyan danışıqlar prosesinin nəticəsidir.

Xatırladaq ki, dünənki görüş iki ölkə rəhbərlərinin 1998-ci ildən başlamış təmaslarının 52-cisi idi. Heydər Əliyev R.Koçaryanla 1998-2002-ci illər arasında 23 dəfə (1998-ci ildə 1, 1999-cu ildə 7, 2000-ci ildə 6, 2001-ci ildə 6, 2002-ci ildə 3 görüş) birbaşa ünsiyyətdə olub. Prezident İlham Əliyev isə dünənədək ümumilikdə 28 görüş keçirib: R.Koçaryanla 9 (2003-cü ildə 1, 2004-cü ildə 2, 2005-ci ildə 2, 2006-cı ildə 3, 2007-ci ildə 1 görüş), S.Sarkisyanla isə 19 (2008-ci ildə 2, 2009-cu ildə 6, 2010-cu ildə 3, 2011-ci ildə 2, 2012 və 2013-cü illərdə hərəsində 1, 2014-cü ildə 3, ötən il 1 görüş) danışıqı olub.

52 görüşə evsahibliyi ən çox Rusiyaya (19) məxsusdur. Bu sırada İsveçrə (6), Fransa (4), ABŞ (3), Belarus (3), Azərbaycan, Ukrayna, Moldova, Çexiya, Polşa və Avstriya (hər birində 2), həmçinin Türkiyə, Qazaxıstan, Rumıniya, Almaniya və İngiltərə də (hərəsində 1 görüş) var.

Azərbaycan və Ermənistan arasında danışıqlar məlum olduğu kimi, ATƏT-in Minsk qrupu formatında aparılır. ATƏT-in

(o vaxt ATƏM) Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 1992-ci ilin martın 24-də keçirilən görüşündə münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanması istiqamətində aparılan danışıqların səmərəliliyini təmin etmək üçün Minskə ABŞ, Rusiya, Türkiyə, Fransa, Almaniya, İtaliya, Çexiya, Slovakiya, İsveç, Belarus, Azərbaycan və Ermənistan nümayəndələrinin iştirakı ilə konfransın çağırılması razılaşıdırılır. Lakin Ermənistan sülh danışıqlarından kənarda qalaraq, təcavüzkar siyasətini aramsız həyata keçirir və 1993-cü ilədək Dağlıq Qarabağ ərazisini, Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Füzuli, Ağdam rayonlarını, eləcə də Qazax rayonunun 7, Naxçıvanın isə 1 kəndini işğal edir. Həmin dövrdə BMT-nin qəbul etdiyi dörd qətnamə də görməzdən gəlinir, nəhayət 1994-cü ilin mayında atəşkəs elan olunur.

1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lisbon Sammitində münaqişənin məhz Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll olunması ilə bağlı rəsmi bəyanat verildən sonra danışıqlar prosesi yeni mərhələyə qədəm qoyur. 1997-ci il yanvarın 1-də ATƏT-in Minsk qrupunda üçlü həmsədrlik formalaşdırılır və tərəflərə həmin ilin iyulunda "Paket həll" planı (Dağlıq Qarabağın statusu da daxil olmaqla bütün məsələlərə eyni vaxtda razılıq verilməsi), sentyabrda isə "Mərhələli həll" planı (münaqişənin mərhələlərlə nizama salınması) təqdim olunur. Azərbaycan təkliflərlə tam razı olmasa da, onları qəbul etdiyini bəyan edir, lakin Ermənistan təkliflərdən tam imtina edir. 1998-ci ilin noyabrında irəli sürülən "Ümumi dövlət" təklifində isə Dağlıq Qarabağ və Azərbaycanın eyni statusu daşıyan "konfederasiya" tipli ümumi dövlətdə birləşməsi ehtiva olunur. Azərbaycan bu təklifin konstitusiyasına zidd olduğunu bildirərək onu rədd edir.

Azərbaycanın dəyişməz mövqeyi

Bu müddətdən sonra danışıqlar prosesi prezidentlərin birbaşa görüşləri ilə davam edir. 2004-cü ildən etibarən sülh müzakirələri "Praqa prosesi" çərçivəsində aparılır. İşğal edilmiş rayonların qaytarılmasından 10-15 il sonra Dağlıq Qarabağın statusunun referendum yolu ilə müəyyənləşdirilməsini təklif edən bu variant əsasında üç il davam edən danışıqlar yenə də rəsmi Yerevan tərəfindən nəticəsiz bitir.

2007-ci ilin noyabrında ATƏT-in Minsk qrupu tərəfindən irəli sürülən "Madrid Prinsipləri" nə görə isə: *ilk mərhələdə Ermənistan işğal etdiyi Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı rayonlarını və Laçının 13 kəndini azad edir; regionda bütün kommunikasiyalar açılır, azad edilmiş torpaqların reabilitasiyası üzrə donor konfransı keçirilir; regionda sülhməramlı müşahidəçilər yerləşdirilir, evlərinə qayıdan köçkünlərin təhlükəsizliyi təmin edilir; növbəti mərhələdə Laçın və Kəlbəcər tamamilə azad edilir, azərbaycanlı icma Dağlıq Qarabağa qayıdır, bundan sonra Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində Dağlıq Qarabağın hüquqi statusu müəyyən edilir.* Ermənistan ənənəsinə sadıq qalaraq bu planın da reallaşmasına imkan vermir.

2011-ci ildə Rusiyanın o zamankı prezidenti Dmitri Medvedevin vasitəçili-

yi ilə Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşündə "Medvedev variantı" kimi təqdim edilən həll variantı tərəflərə təklif edilib. "Praqa" və "Madrid" prinsiplərinin davamı olan bu variantın məntiqi sonluğa çatmasına yenə də Ermənistanın cəğallığı mane olur.

Keçən ilin dekabrında İsveçrənin Bern şəhərində baş tutan prezidentlərin son görüşü də nəticəsiz bitdiyindən, İlham Əliyev bu görüşlərin imitasiya xarakteri daşdığını bəyan edərək onlara ümumiyyətlə ehtiyacın olmadığını bildirmişdi. Ötən müddətdə cəbhə xəttində baş verən məlum hadisələr Ermənistanın avantürə siyasətinin artıq onun özünə birbaşa zərbə vurduğunu və hərbi məğlubiyyətini tezləşdirdiyini təsdiqlədi. Ən mühüm məqam isə o idi ki, Minsk qrupunun fəaliyyətsizliyi və vasitəçi dövlətlərin işğalçıya sərt mövqe sərgiləməməsi nəticəsində uzanan nizamlama prosesini Azərbaycanın öz hərbi qüdrəti ilə yekunlaşdırmaq iqtidarında olmasını beynəlxalq miqyasda həmin gördü.

Ermənistanın tam iflasının qarşısını almaq üçün artıq onun himayədarları, dostları da güzəştə getməsinə tələb edirlər. Siyasi avantürələr, hərbi təxribatlar vasitəsilə danışıqları nəticəsiz bitirmək indi mümkün deyil. Bu baxımdan, hərbi, siyasi və diplomatik cəbhədə tam dalana dirənən erməni hakimiyyəti dünənki görüşə bütün sahələrdə məğlub statusu ilə qatıldı. Çünki nizamlanma prosesində əsas söz sahibləri olan ABŞ və Rusiya münaqişənin tezliklə, özü də məhz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə xələf gətirilməyəcək variantda həllini birmənalı tələb edirlər. Azərbaycan Prezidentinin ABŞ-a son səfərində vitse-prezident C.Bayden və dövlət katibi, dünənki görüşün iştirakçısı C.Kerri rəsmi Vaşinqtonun bu mövzudakı dəyişməz mövqeyini bildirmişdilər. Həmçinin ötən ay Bakıya rəsmi səfər edən Baş nazir D.Medvedev və xarici işlər naziri S.Lavrov Rusiyanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edən həll variantını dəstəklədiyini söyləmişdilər.

Ermənistanın yenidən hansısa təxribata əl atması, yaxud bəhanələrlə müzakirələri yarımçıq kəsməsi halında şübhəli ki, məsuliyyəti işğalçı rejimlə yanaşı, həm də vasitəçi dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar daşıyacaq. Onların fəaliyyətsizliyi artıq Azərbaycan tərəfindən qəbul edilməzdir. Belə olduğu təqdirdə, cəbhə xəttində mövcud olan yeni hərbi situasiya daha da gərginləşə bilər. Ermənistanın kimyəvi silahlardan istifadəsi və yaşayış məntəqələrimizi total atəş hədəfinə çevirmələri əlbəttə ki, Azərbaycanın susqunluğu ilə qarşılanmayacaq. Belə olan təqdirdə artıq vasitəçilər rəsmi Bakıdan hərbi əməliyyatları dayandıрмаq barədə növbəti dəfə xahiş edə bilməyəcəklər. Bu, Azərbaycanın - Prezident İlham Əliyevin son mövqeyidir!

"Qarabağ münaqişəsi qısa müddətdə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qorunması prinsipi əsasında həll edilə bilər" - indi danışıqlar prosesində bu tələbdən başqa variant səsənmir. Əsas nailiyyət isə odur ki, iki ölkə rəhbərinin 52-ci, Prezident İlham Əliyevlə S.Sarkisyanın isə 20-ci görüşünə ölkəmiz hərbi üstünlüyü, siyasi uğurları və diplomatik qalibiyyəti ilə qatılır...

İxtiyar HÜSEYNLİ,
"Azərbaycan"